

Iz prakse socijalnih profesija

Prikaz djelovanja ustanove

Utjecaj traumatičnih iskustava na život korisnika Doma za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja

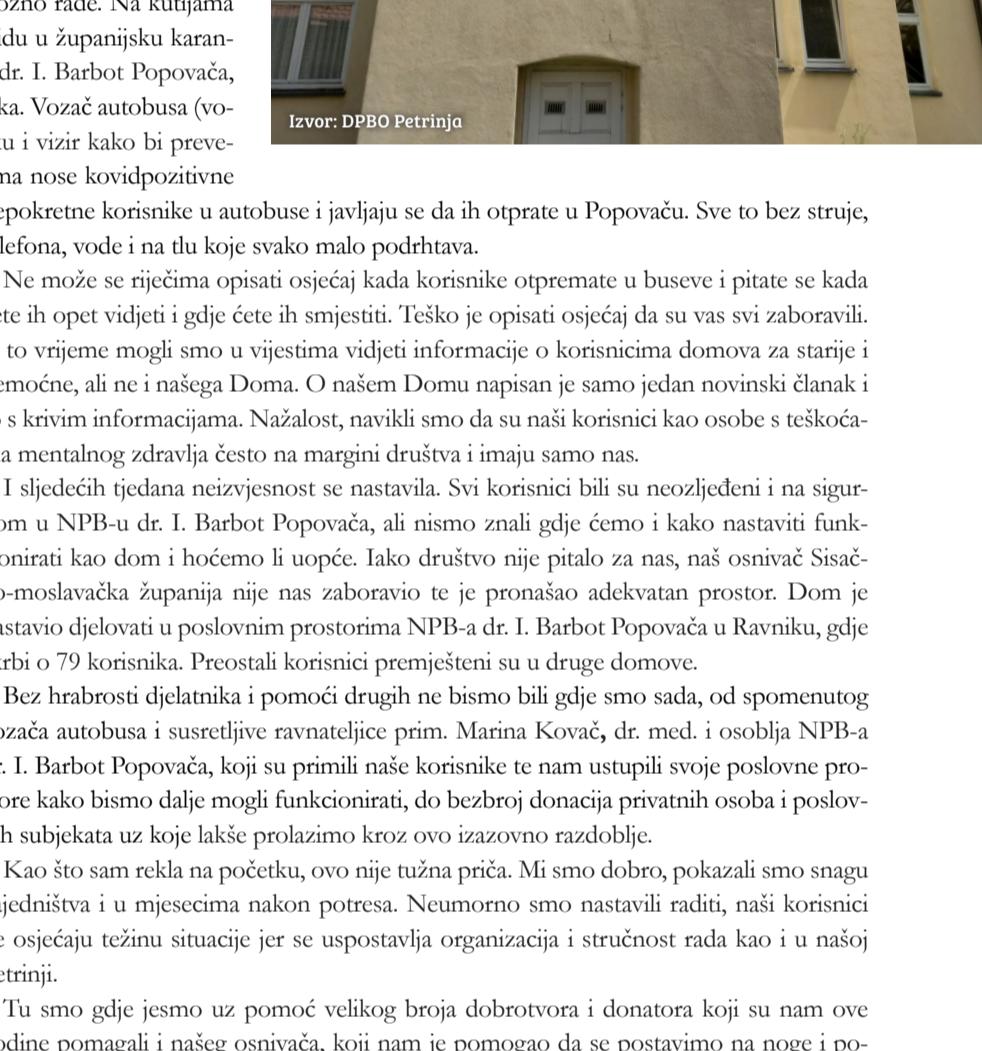
Nataša Krušelj-Gača
Dom za odrasle osobe Vizjak,
Koprivnička 65, 48 324 Glogovac
vizjak@imt.hr

Otkako je početkom 2020. godine započela pandemija COVID-a-19, život se većine ljudi širom svijeta, pa time i u Hrvatskoj, promjenio. Imajući u vidu činjenicu da je rizik od zaraze mnogo veći u bilo kojem obliku organiziranog smještaja, nadležno Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike poduzimalo je i koordiniralo niz epidemioloških mjeru zaštite najranjivijih skupina stanovništva. U vrlo kratkom periodu donesen je niz mjeru, preporuka i odluka vezanih uz zaštitu zdravlja i života korisnika institucionalne skrbi. U prvom valu navedene mjeru odnose se na još veću izolaciju korisnika institucionalne skrbi uvođenjem distanciranja kako od drugih korisnika tako i od obitelji putem zabrane posjeta, dostave obroka u sobe, ograničavanjem svih oblika grupnog stručnog rada i sl.

U Izveščju o radu privrednikinja za osobu s invaliditetom za 2020. godinu piše da se prilikom doношења epidemioloških mjeru nije vodilo računa o posebnim potrebama osoba s invaliditetom, već se o njima razmišljalo kao o objektima zaštite. Stroge mjeru zatvaranja zdravstvenih ustanova dovele su do otežanog pristupa medicinskim uslugama i time se pogoršalo ionako teško stanje osoba s invaliditetom. S druge strane, zaposlenici unutar sustava socijalne skrbi nameće se prilagođeni način rada, što utječe na obiteljske odnose i drugaćiju raspodjelu poslovnih i privatnih obaveza. Navedene mjeru doprinijele su razvoj novog modela skrbi s vraćanjem u prošlost kroz ponovnu aktivaciju institucionalizma uz primjenu modela međusobnog osnaživanja korisnika i zaposlenika.

U Hrvatskoj je situacija bila kompleksnija jer je dodatno otežana zbog zagrebačkog i petrinjskog potresa, stoga su nas zanimala i osobna iskustva ravnateljice i korisnika Doma za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja u nošenju s različitim traumatičnim iskustvima.

Da bismo bolje razumjeli kompleksnost rada, u nastavku će biti prikazani rizični i zaštitni učinci pandemije COVID-a-19 na mentalno zdravje korisnika i zaposlenika institucionalne skrbi za osobu s poteškoćama u mentalnom zdravlju.

Dom za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja

Osvrt na funkcioniranje ustanove u vrijeme pandemije i potresa

Korisnicima i zaposlenicima Doma za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja, godina 2020. obilježena je različitim traumatičnim iskustvima. Kao da globalna pandemija nije bila dovoljna, dogodio se i razoran potres koji je značajno utjecao na uvjete života korisnika ove institucije.

Dom za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja dom je socijalne skrbi čiji je osnivač Sisačko-moslavačka županija, koji je prije potresa skrbio o 900 korisnika. Dom ima dugu tradiciju te je tijekom povijesti djelovao na različite načine – kao specijalna bolnica, dio OB-a dr. I. Pedrišić Sisak, da bi 2013. godine počeo djelovati kao dom za socijalnu skrb.

„Redovni rad naša ustanova prvo je poremetila epidemija koronavirusa. U naš se Dom kao u čitav svijet uvukla neizvjesnot i strah. Slijedilo je uvođenje sve opsežnijih i strožih pravila – dezinfekcije, zabrane posjeta, nošenja maski, samoizolacije, rada u timovima i dr. U svemu tomu najteže je bilo situaciju objasniti našim korisnicima – zašto sada ne mogu samostalno do lokalne trgovine, zašto ih nitko ne smije posjetiti, zašto ove godine ne idemo na izlet kao i ono pitanje koje nas je i same morilo – koliko će sve to trajati?

Kada smo se svih iscrpljili od izolacije, mjeru, promjene organizacijske rade, stigao je prosinac 2020. godine. Započeo je epidemijom koronavirusa u našoj ustanovi. Uz sav trud dječnjatika i strpljenje korisnika, zaraža se nakon godine dana počela širiti našim Domom. Sve je više bilo pozitivnih korisnika, neki su premješteni u županijsku karantenu, a neki su ostali u Domu.

I kada smo, kako to ljudski biva, pomisili da gore ne može, 28. prosinca 2020. godine na vrata nam je pokucao potres. U ranim jutarnjim satima naš se Dom kratko, ali jako zatreao. Danas znamo da je to bio tzv. pretpotres te da naše nevolje tek počinju.

Dječnjaci su strpljivo i stalno evakuirali korisnike te nasreću niti ko nije bio ozlijeden. Budući da je kat zgrade pretrpio znatnu oštećenja, korisnici su se kata premješteni u prizemlje. Sve sobe, pa i blagovaonica, bile su prepune kreveta, a sobe su se dijelile na kovidpozitivne i kovidnegativne.

I tako smo, na kraju izazovne 2020. godine došli i do kognog 29. 12. 2020. godine. Utjecaje toga dana teško je prepričati. Zamislite zdrava čovjeka u stresu kada vam se tlo trese pod nogama. Osobi sa psihičkim poteškoćama još je teže jer ne razumije u potpunosti što se događa, kao i osobama koje o njoj skrbe.

Zaposlenici Dom za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja svoje su korisnike, samim čudom neozlijedene, u samo nekoliko minuta uspeli evakuirati iz stare austrogarske građevine, a da pri tome nitko nije bio ozlijeden. Zbrinuli su ih na način da su ih ugrijali, dali im obrok i terapiju, javljali obiteljima da su njihovi najbliži dobro – sve to u dvorištu Doma. Organizirali su evakuacijski prijevoz, ulazili još bezbroj put u opasnu zgradu kako bi izvukli nužnu dokumentaciju, lijekove i dr. Dječnjaci koji nisu bili u smjerni došli su pomoći. U svemu tome trebalo je odvojiti kovidpozitivne od kovidnegativnih korisnika. Trebalo je odgovarati na njihova pitanja i umiriti ih dok su vam na pameti vaši najbliži koji vam još nisu odgovorili na upućen poziv. Svi dječnjaci složno rade. Na kutijama od plena rade se popisi – kovidpozitivnih, koji idu u županijsku karantenu, kovidnegativnih, koji idu na odjete NPB-a dr. I. Barbot Popovača, nepokretnih i pokretnih, muških i ženskih korisnika. Vozač autobusa (volonter) oblači antivirusno odjelo, rukavice, masku i vizir kako bi prevezao kovidpozitivne korisnike. Dječnjaci na rukama nose kovidpozitivne nepokretnje korisnike u autobuse i javljaju se da ih otprate u Popovaču. Sve to bez struje, telefona, vode i na tlu koja svakog malo podrhtava.

Ne može se riječima opisati osjećaj kada korisnike otpremate u buseve i pitate se kada ćete ih opet vidjeti i gdje će ih smjestiti. Teško je opisati osjećaj da su vas svi zaboravili.

U to vrijeme mogli smo u vrijestima vidjeti informacije o korisnicima domova za starje i nemoćne, ali ne i našeg Domu. O našem Domu napisan je sam jedan novinski članak i to s krivim informacijama. Nažalost, navikli smo da su naši korisnici kao osobe s teškoćama mentalnog zdravlja često na margini društva i imaju samo nas.

I sljedećih tjedana neizvjesnost se nastavlja. Svi korisnici bili su neozlijedeni i na sigurnom na NPB-u dr. I. Barbot Popovača, ali nismo znali gdje ćemo i kako nastaviti funkcioniranje kao dom i hoćemo li uopće. Iako društvo nije pitalo za nas, naš osnivač Sisačko-moslavačka županija nije nas zaboravio te je pronašao adekvatan prostor. Dom je nastavio djelovati u poslovnom prostoriju NPB-a dr. I. Barbot Popovača u Ravniku, gdje skrbici o 79 korisnika. Preostali korisnici premješteni su u druge domove.

Bez hrabrosti dječnjatika i pomoći drugih ne bismo bili gdje smo sada, od spomenutog vozača autobusa i susretljive ravnateljice prim. Marina Kovač, dr. med. i osoblja NPB-a dr. I. Barbot Popovača, koji su primili naše korisnike te nam ustupili svoje poslovne prostore kako bismo dalje mogli funkcionirati, do bezbroj donacija privatnih osoba i poslovnih subjekata uzo kojih lakše prolazimo kroz ovu izazovnu razdoblje.

Kao što sam rekla na početku, ovo nije tužna priča. Mi smo dobro, pokazali smo snagu zajedništva i u mjesecima nakon potresa. Neumorno smo nastavili raditi, naši korisnici ne osjećaju težinu situacije jer se upostavlja organizacija i stručnost rada kao i u našoj Petrinji.

Tu smo gdje je pomoći velikog broja dobrotvora i donatora koji su nam ove godine pomagali i našeg osnivača, koji nam je pomogao da se postavimo na noge i potkrepljeno obnovu. Nismo više fizički u Petrinji, ali se trudimo biti dio zajednice pa tako nastavljamo suradnju s institucijama s našeg područja.

Naša je zgrada dobila oznaku CRVENO-N2 uz napomenu da postoji opasnost od parcijalnog urušavanja zgrade i radimo na tome da se obnovi uz pomoći i potporu našeg osnivača, koji jedini u ovim nevoljama nije zaboravio na nas te se nadamo i veselimo što brčem povratku.

A da tada skrbimo o našim korisnicima najbolje i najprofesionalnije što znamo i možemo u privremenim prostorima u kojima se trenutno nalazimo.

Ljudska nevolja ima jednu ljepotu – budi zajedništvo i sloganu medu ljudima. To smo svi mogli vidjeti u salvama pomoći koja je pristivala na područje pogodeno potresom. Isto zajedništvo njegujemo i u našem Domu.

Jedna poslovica kaže: „Ako želiš ići brzo, idi sam. Ako želiš ići daleko, idi zajedno.“ Mi i dalje koračamo zajedno u izazove koji su pred nama. Unatoč svemu gledamo naprijed, radimo na obnovi i veselimo se budućnosti.

Čimbenici utjecaja u prilagodbi na pandemiju COVID-a-19 u institucionalnoj skrbi

Jedan od većih izazova u primjeni i poštujući propisanih mjeru bio je u institucijama kojih skrbi o osobama s poteškoćama u mentalnom zdravlju. Prema Antičević (2021), promnjeni su rezultati istraživanja koji pokazuju da je pandemija COVID-a-19 imala rizičan učinak na mentalno zdravlje svih ljudi, ali da se ističu pojedine rizične skupine među kojima su osobe koje su imale izazvan kontakt s virusom, zdravstveni dječnjaci, osobe s ranijim psihijatrijskim problemima te osobe koje neprekidno slijede vijesti o pandemiji.

Sa navedenim rizičnim skupinama mogu se koncentrirati unutar institucionalne skrbi za osobu s poteškoćama u mentalnom zdravlju. Početak pandemije vezan je uz nepoznavanje rizika bolesti, stvaranje panike u vezi s osobnom sigurnošću i sigurnošću najbližih osoba. Početni medijski istupi usmjereni su na praćenje stanja u institucionalnoj skrbi, uz prodor virusa i traženja osobnog krijeva u ugrožavanju života korisnika usluga. S jedne strane uvede se mjeru „stavljanja pod ključ“ svih korisnika usluga institucionalne skrbi, ali i usmjeravanje zaposlenika na moralnu odluku odričanja od privatnog i obiteljskog života prihućanjem prilagodenog načina rada. Na taj način smanjuje se pritisak medija na osobnu odgovornost zaposlenika i na njegovu direktnu krvnjinu za najgoru posljedicu zaraze.

Yao i sur. (2020, prema Antičević, 2021) navode razloge zbog kojih su osobe s ranijim psihijatrijskim problemima visokorizikne, među kojima su smetnje na planu racionalnog rasudavanja i smanjene svjesnosti o rizičima, a time i sklonije nepridržavanju mjeru osobne zaštite. Navode i da su osobe s poteškoćama u mentalnom zdravlju podizanje rizika od zaraze, a time i kontroliranja prodora virusa i zaraze većeg broja korisnika.

Korisnici usluga u domovima za odrasle osobe su različite životne dobi. Prema statističkim podacima, većina korisnika je srednje životne dobi i pokretni su. Aktivnosti stručnog rada usmjerene su na osnaživanje korisnika putem primjene različitih stručnih programa preventiranja institucionalizma i sposobljavanja za što samostalniji i kvalitetniji život. U toku razvoja socijalnog modela i uvažavanja korisničke perspektive suočeni su s nametnjem mjeru ograničavanja slobode kretanja, razvojem osjećaja nesigurnosti i nerazumijevanjem novonastale situacije. Ovakvo nagle promjene u načinu života korisnika i mogućnosti utjecaja na pogoršanje primarnih mentalnih poteškoća uvjetovale su i reorganizaciju radnih procesa usmjerenu na intenzivniji individualni pristup.

Uvođenje mjeri prilagodenog načina rada zaposlenika može se sagledati i u pozitivnom smislu. Korisnici uvidaju da se ne mijenja samo njihov način života već i život osoba koje o njima brinu.

S druge strane, zaposlenici unutar institucionalne skrbi susreću se s ograničenim uslugama i potporama unutar zdravstvenog sustava. Zdravstveni sustav usmjereni je na rješavanje hitnih i neodgovarajućih zdravstvenih intervencija na to da zbrinjavaju građana zaraženih COVID-om-19. Svaka promjena u zdravstvenom stanju korisnika institucionalne skrbi većinom se rješava telefonski ili videokonzultacijom s nadležnim liječnicima i poslužiteljima. S obzirom na to da je već dio različitih skupina među kojima su imale izazvan kontakt s virusom COVID-a-19 u odnosu na opću populaciju, što može rezultirati recidivima ili pogoršanjem već postojećeg poremećaja mentalnog zdravlja.

Zaposlenici Dom za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja svoje su korisnike, samim čudom neozlijedene, u samo nekoliko minuta uspeli evakuirati iz stare austrogarske građevine, a da pri tome nitko nije bio ozlijeden. Zbrinuli su ih na način da su ih ugrijali, dali im obrok i terapiju, javljali obiteljima da su njihovi najbliži dobro – sve to u dvorištu Doma. Organizirali su evakuacijski prijevoz, ulazili još bezbroj put u opasnu zgradu kako bi izvukli nužnu dokumentaciju, lijekove i dr. Dječnjaci koji nisu bili u smjerni došli su pomoći. U svemu tome trebalo je odvojiti kovidpozitivne od kovidnegativnih korisnika. Trebalo je odgovarati na njihova pitanja i umiriti ih dok su vam na pameti vaši najbliži koji vam još nisu odgovorili na upućen poziv. Svi dječnjaci složno rade. Na kutijama od plena rade se popisi – kovidpozitivnih, koji idu u županijsku karantenu, kovidnegativnih, koji idu na odjete NPB-a dr. I. Barbot Popovača, nepokretnih i pokretnih, muških i ženskih korisnika. Vozač autobusa (volonter) oblači antivirusno odjelo, rukavice, masku i vizir kako bi prevezao kovidpozitivne korisnike. Dječnjaci na rukama nose kovidpozitivne nepokretnje korisnike u autobuse i javljaju se da ih otprate u Popovaču. Sve to bez struje, telefona, vode i na tlu koja svakog malo podrhtava.

Ne može se riječima opisati osjećaj kada korisnike otpremate u buseve i pitate se kada ćete ih opet vidjeti i gdje će ih smjestiti. Teško je opisati osjećaj da su vas svi zaboravili.

U to vrijeme mogli smo u vrijestima vidjeti informacije o korisnicima domova za starje i nemoćne, ali ne i našeg Domu. O našem Domu napisan je sam jedan novinski članak i to s krivim informacijama. Nažalost, navikli smo da su naši korisnici kao osobe s teškoćama mentalnog zdravlja često na margini društva i imaju samo nas.

I sljedećih tjedana neizvjesnost se nastavlja. Svi korisnici bili su neozlijedeni i na sigurnom na NPB-u dr. I. Barbot Popovača, ali nismo znali gdje ćemo i kako nastaviti funkcioniranje kao dom i hoćemo li uopće. Iako društvo nije nas zaboravio te je pronašao adekvatan prostor. Dom je nastavio djelovati u poslovnom prostoriju NPB-a dr. I. Barbot Popovača u Ravniku, gdje skrbici o 79 korisnika. Preostali korisnici premješteni su u druge domove.

Kada smo se svih iscrpljili od izolacije, mjeru, promjene organizacijske rade, stigao je prosinac 2020. godine. Započeo je epidemijom koronavirusa u našoj ustanovi. Uz sav trud dječnjatnika i strpljenje korisnika, zaraža se nakon godine dana počela širiti našim Domom. Sve je više bilo pozitivnih korisnika, neki su premješteni u županijsku karantenu, a neki su ostali u Domu.

I kada smo, kako to ljudski biva, pomisili da gore ne može, 28. prosinca 2020. godine na vrata nam je pokucao potres. U ranim jutarnjim satima naš se Dom kratko, ali jako zatreao. Danas znamo da je to bio tzv. pretpotres te da naše nevolje tek počinju.

Kada smo, na kraju na početku, ovo nije tužna priča. Mi smo dobro, pokazali smo snagu zajedništva i u mjesecima nakon potresa. Neumorno smo nastavili raditi, naši korisnici ne osjećaju težinu situacije jer se upostavlja organizacija i stručnost rada kao i u našoj Petrinji.

Dom za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja je bila preogromna, mi smo bili svaki negdje, nikako nismo bili ujednačeni, raspršeni smo bili. Kako se tko snašao, tako je živio, a ovdje ipak postoji zajedništvo. "V. Š.

„Bilo je vrlo ugodno živjeti, prisni smo bili svi zajedno. Meni je bilo lijepo jer sam imala sobu za sebe i